

Ձեռք կրնար փակել ուսումնասիրութեանս այս մասն առանց յիշելու Հարրիսի մէկ խօսքն (էջ 2Ա) թէ՛ «Մասամբ իւր զարմանայլ է, որ նկատելով այս գրքին Հայոց մէջ շատ ալ տարածուած ըլլալը, ուրիշ որ եւ է հետք չի տեսնուիր Հայ գրականութեան մէջ. թերեւս ասոր պատճառն է նոյն թարգմանութեան ուշ ժամանակ կատարուած ըլլալը:» Թէ՛ այս խօսքը ճիշդ է, յայտնի է արդէն մեր ուսումնասիրութեան ներածութենէն, ուր նշանակեցինք խիկարի զըուցին հայ գրականութեան վրայ ըրած ազդեցութիւնն եւ թէ՛ արդէն՝ Ն. Շնորհաւոյ ծանօթ է այն, եւն: քանի մը բան ալ յաջորդիւս պիտի նշանակենք: Սակայն նախ քան հայերէնի մասին խօսին՝ հարկ է տեսնել այն կարեւոր պարագան որ խիկարի առածները գործածուած կը գտնուին նաեւ Հին ու Նոր Արարիկի մէջ:

(Շարունակելի) Հ. Յ. Տ.

Հ Ն Ա Ռ Օ Ս Ա Կ Ա Ն

Հ Ա Յ Բ Թ Թ Վ Կ Ա Կ Ա Ն Չ Ե Ռ Ա Գ Ի Բ Բ

«ՕԳՈՒՏ ԲԹԹՎՈՒԹԵԱՆ», ԱՄԻՐՏՈՎԱԹԱՅ

Պալատի եկեղեցւոյն «Օգոստոս քսէն-թեան» ձեռագիր օրինակը ծանօթացընելէս վերջը, հարկ կը համարիմ համառօտ տեղեկութեամբ ծանօթացընել նաեւ, Ամիրտովաթայ այն երկասիրութեան մէկ ուրիշ օրինակը, որ նուէր ստացած եմ 1893ին, մեծանուն Տթթ. Սերվիչէն էֆէնտիէ:

27 հարիւրորդամէզը երկայն, 18 հարիւրորդամէզը լայն եւ 4 հարիւրորդամէզը թանձր կաշէկազմ, լաւ պահուած վայելուչ հատոր մըն է, 172 թերթէ բաղկացեալ, որք թուագրեալ են եւ ունին 344 էջ:

Մինչեւ 129^ր էջը, Օգոստ բժշկութեան առաջին մասն է, այսինքն՝ Բժշկականութիւնն եւ Անդամագննութիւնը. 131^ր էջէն մինչեւ վերջն Երկրորդ մասը, այսինքն՝ Ախրապատինը կամ Դեղաբանութիւնը:

Թուղթը հաստ բամբակեայ, գրութիւնն երկսիւն. գիրը նոտր է բաւական գեղեցիկ, զոր յամի 1772 Հոկտեմբեր 20ին ընդօրինակած է ի Կ. Պոլիս, Յուլի Գուլի Կ. Պոլէշի:

Առաջին էջին վրայ կը կարդանք,

ԳԻՐԲ ՕԳՈՒՏ ԲԹԹՎՈՒԹԵԱՆ, ՈՐ ԱՍԻ ՏԱՃ-
ԿԱՐԱՐ ԲԵՓԱՅԵԹԻ ՏԻՊ:

«Թարգմանեալ եւ գրեալ եղեւ ձեռամբ Եղիայի որդի իմաստասէր Ամիրտովաթ բժշկին

Ամասիացւոյ, ի յերկիրն մակեդոնիայ, եւ ի քաղաքն ուսմի ի Աստուածային լեառն, որ թուրք Գիլիպէ անուանեն զայս քաղաքիս:

«Ի Հայրապետութեան Սրբոյ Էջմիածնի Տեառն ըստագիտի Սրբազան Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց:

«Ի թուականութեան Հայոցս ԶԺԵ. Դեկտեմբերի, ԻԵ:

«Իսկ այժմ՝ վերստին գաղափարեցեալ եղև Յամի տեառն 1772: Եւ ի Հայոց ՌՄԻԱ, յամենան հոկտեմբերի, Ի. Ձեռամբ յակոր պարտաւոր դպրի կոստանդնուպոլսեցւոյ:

«Ի կոստանդանուպոլիս քաղաքի ի խանն իմամ ալի կոչեցեալ:»

Այս երեսագրին անմիջապէս կը յաջորդէ 3^ր էն 7^ր էջին վրայ «Օգոստ բժշկութեան», գործին յառաջաբանութիւնը, որ թէեւ յար եւ նման Պալատի օրինակին, այլ չունի անոր վերջընթեր մասը, Ամիրտովաթ բժշկին յիշատակաբանը, զոր Յակոր Դպիր փոխադրած է յառաջին էջը, չունի նաեւ վերջին մասը՝ Պունիաթ Սեբաստացի բժշկին յիշատակագրութիւնը՝ որ գուցէ Յակոր դպրին ձեռագրին մէջ կը պակսէր:

Յառաջաբանութենէս ետքը կու գայ «Յուլի քսէնթեան», որ կը գրուէ 9—14 էջերը: 17^ր էջէն սկսեալ կը կարդանք բուն գործը՝ Օգոստ քսէնթեան 225 գլխով, որոնց վերջինը կը յանդի 128^ր էջը:

128 էջին վրայ Յակոր Դպիր կը գրէ յիշատակարան մը խիստ կարեւոր, որով կ'աւանդէ Ամիրտովաթ բժշկին մահուան թուականը:

Ահաւասիկ:

«Եւ փառք եւ գոհութիւն եւ անթիւ շնորհակալութիւն բարերարին եւ մարդասիրին աստուծոյ, որ է օրհնեալ յաւիտեանս յաւիտեանից ամէն. եւ զգրօղս եւ զթարգմանօղս այս թագաւորական բժշկարանիս, որ անունն է այս գրքիս օգոստ բժշկութեան ասացաք, զանարժան եւ զանպիտան ծառայն աստուծոյ յիսուսի քրիստոսի զամիրտովաթ որդի եղիայի. եւ եւս կաղաչեմ ի ձէնջ ո՛վ ընթերցօղ եւ կամ օրինակօղ եղբարք, խնդրեցէք ի քրիստոսէ աստուծոյ մերմէ զթողութիւն մեղաց իմոց. եւ թէ խնդրէք, կամ ի միտս ձեր որ երբէք զողորմեան որ ասէք հանդերձ միով հայրմերիւ, եւ դուք յիշեալք լիջըք ի տեառնէ մերմէ ամէն:

«Փոխեցաւ ի քրիստոս ամիրտովաթ բժիշկն թարգմանօղ գրոցս, ի թվին արամեան ազգի, ԶԻԵ. Գեղտեմբերի, Ը, հինգաբարթի օր, ով որ որ ողորմի ասէ, տէրն նախ իւր ողորմեսցի Ամէն: